

LUND

ATAD Prevention Center, Lund
Alkohol, Tobak och Andra Droger
www.droginfo.com

Rapport 2006:2

Överserveringsstudie 2006

En rapport som för tredje året i rad följer upp restaurangernas benägenhet att servera alkohol till kraftigt berusade personer i Lunds kommun. Resultatet jämförs med resultaten från 2004 och 2005. Studien är en mätning av ett urval av Lunds restaurangers efterlevnad av alkohollagen.

STATENS
FOLKHÄLSOINSTITUT

Överserveringsstudie i Lunds kommun 2006

Syfte

Syftet med denna studie var att för tredje året i rad följa upp restaurangernas benägenhet att servera alkohol till kraftigt berusade personer och jämföra årets resultat med föregående års. I förlängningen blir det också en mätning av ett urval av Lunds restaurangers efterlevnad av alkohollagen.

Metod

Metoden i studien är att en skådespelare spelar berusad och försöker beställa in en starköl. I flera internationella studier har denna metod använts¹ och i Sverige har den sedan 1996 genomförts av STAD i Stockholm².

Manliga skådespelare anlätades för att genomföra studien, vilka också användes föregående år i Lund. Skådespelarna har lång erfarenhet av överserveringsstudier då de tidigare varit anlätade för sådana studier i en rad andra kommuner. De är inte bosatta i Lund, vilket är bra ur igenkänningssynpunkt. Berusningsbeteendet är väl intränat och standardiserat via professionella experter och videoupptagningar. Skådespelarna fick skådespelar- och observatörsprotokoll samt kartor med adresser där krogarna var utprickade. De blev instruerade att inte vara provocerande eller aggressiva, och att lugnt lämna lokalen om de blev uppmanade att göra så. De förband sig i ett kontrakt att redovisa de pengar som användes vid genomförandet samt att inte sprida information om studiens design eller resultat. De lovade också att inte dricka alkohol under arbetspassen.

Upprepade mätningar

Under hösten 2003 gjorde Lund en folkölsstudie för att kartlägga tillgängligheten på folköl för ungdomar i kommunen. 18-åriga ungdomar, som bedömdes ha ett yngre utseende, gjorde inköpsförsök av folköl i butik. Resultatet blev att i 58 % av försöken fick ungdomarna köpa folköl. Våren 2005 gjordes en uppföljning. Studien visade att ungdomarna nu fick köpa folköl i 44 % av försöken. Övriga försökskommuner har även gjort ungdomsstudier på restaurang, i vilka testas om ungdomar blir serverade starköl utan att man försäkras om att de har laglig ålder inne. Statens FHI har i ett dokument³ angett olika kriterier som, om de följs, gör att de olika kommunernas resultat går att jämföra.

Denna tredje överserveringsstudie, utgör en uppföljning för Lund i form av tillgänglighet på alkohol på restaurang. Överserveringsstudien finansieras av Statens folkhälsoinstitut och ingår som ett delmoment i dess utvärdering av det utvecklings- och forskningsprojektet som Alkoholkommittén och Mobilisering mot narkotika driver. I detta samarbete ingår Lund som en av sex försökskommuner.

¹ Gliksmann, L. et al (1993). The role of alcohol providers in prevention: an evaluation of a server intervention programme. *Addiction*, 88, 1195-1203 och Russ NW, Geller ES (1987). Training bar personell to prevent drunken driving: A field evaluation. *American Journal of Public Health*, 77, 953-954.

² Rehnman, C. et al (1997) Servering av alkohol till berusade på Stockholms restauranger och Gripenberg, J. (2001) För full för en öl samt Wallin, E et al (2002) Dags att gå hem?

³ Arbetspapper "Riktlinjer för genomförandet av serveringsstudien", november 2003

Urval av krogar i Lund för överserveringsstudien

Lokala nyckelpersoner i kommunen har sedan tidigare valt ut 15 krogar i Lund (varav tre var reserver). Det var tänkt att skådespelaren skulle göra sina besök på samma krogar som hösten 2005. Detta var inte helt fullt ut möjligt vad gäller en restaurang, då den inte fanns kvar. Den ersattes med en ny.

Genomförandet av studien

Studien kunde genomföras på de 12 utvalda krogarna. Tidpunkten var en fredags och en lördagskväll under samma helg. De utvalda restaurangerna fick besök av en skådespelare och en observatör. Skådespelaren och observatören är båda i 30-årsåldern. Inne på restaurangen agerade skådespelaren mycket kraftigt berusad. När skådespelaren bedömde att bartendern/serveringspersonalen hade noterat berusningsnivån, gjorde skådespelaren ett beställningsförsök. Observatören agerade nykter (till skillnad mot sin kamrat) men gjorde också en beställning. Om den berusade fick beställa, gjorde han sig efter ett tag diskret av med ölen. Samtliga beställningsförsök gjordes i baren och inte vid bordet.

Resultat

På 4 av 12 restauranter, dvs. i 33 % av beställningsförsöken fick den mycket berusade mannen beställa en starköl. Årets resultat är något bättre än när undersökningen gjordes år 2004 och 2005 då det serverades på 5 av 12 krogar.

Sammantaget har skådespelarna dokumenterat med ett par undantag, att ordningsläget ofta var relativt lugnt och städlat samt att det oftast var relativt få berusade gäster på krogarna. De har redogjort för att de blev ganska professionellt bemötta och att stämningen var trevlig på krogarna.

I protokollen för denna mätning framgår att män i högre grad än kvinnor serverar den mycket berusade personen, tre män respektive en kvinna serverade. Tidigare har man inte sett någon skillnad i nekandegrad kopplat till kön, så det kan vara intressant att följa detta vidare även om det i en sådan här studie är mycket få undersökta restauranger och det kan bero på slumpen.

I de fall bartendern kontaktar en kollega, blir det oftare ett nekande. Skälet till detta kan säkert vara att han eller hon känner ett starkare stöd till att neka beställningsförsöket. Ofta kan kaffe, vatten eller läsk erbjudas eller så blir den berusade uppmanad att lämna lokalen direkt. Ibland är det förra sättet också användbart för att få betänketid och hitta argumenten till att neka.

Kommentarer

På protokollen som skådespelarna använder sig av för att notera omständigheter kring serverandet eller nekandet samt miljön och gäster på restauranten finns också rader där de ska nedteckna kommentarer som gavs från serveringspersonalen i samband med det inträffade.

I denna sammanställning är de skriftliga kommentarerna och citaten direkt överförda i sin exakthet.

Kommentarer då servering skedde:

Den glada och tillmötesgående serveringspersonalen sa: "Vill du ha en öl så ska du få en öl!"

Citat på protokollet av skådespelaren: "Jag fick en mindre öl än Tomas"

Citat på protokollet av skådespelaren: "Han uppmuntrade mig att beställa och dricka ölen."

Kommentarer från serveringspersonalen när servering nekades:

"'Börja med ett glas vatten'. Okey, sa jag och drack upp mitt vatten och frågade då ytterligare en gång om en öl, men fick ett nej till svar. 'Du får ingenting här'"

"Jag (skådespelaren) blev nekad direkt. 'Du får inte vara här, du är för full'"

"Du kan få ett glas vatten."

"Jag kan inte servera dig i ditt tillstånd."

"'Jag kan inte servera dig, du är för full'. En vakt kommer fram, lägger handen på min axel och säger att jag måste gå".